

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Budapest, VI., váci körút 23

Minden küldemény intézendő.

TÁRSADALMI HETILAP.

SZERKESZTI

SZABOLCSI MIKSA.

Előfizetési feltételek:

Egész évre házhoz küldve . . . 8ft. —

Félévre . . . . . 4 " —

Negyedévre . . . . . 2 " —

Egyes szám ára 16 kr.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

Tartalom: Mindnyájunk gyásza. — A királyfi emléke. Dr. Kayserling M. pesti rabbitól. — A trónörökös halálára. Dr. Löw Immanuel, szegedi főrabbitól. — Mit veszítettünk. Dr. Perlis Ármin, kecskeméti főrabbitól. — Zsidó-magyar kultúregyesület. K. Z.-től. — Zsidó-magyar művészek. (XI.) Tárcazacikk. Szerkeszti: Feleki Sándor. — Ifjaink. Palágyi Lajostól. — Nehány megjegyzés az „Utójáték“-hoz. — Dellitsch Ferencz. (III.) Dr. Klein Gyula ó-budai főrabbitól. — Előfizetési felhívás. — Heti naptár. — Hazai hírek. — Külföldi hírek. — Szefforisz és Róma. P h i l i p s o n regénye (34. folytatás). — Hirdetések.

Mindnyájunk gyásza!

Mint repesett szivünk, és mily határtalan szeretettel szólalt meg, midőn, mint a magyar zsidóság egyik szerény szószólója, rövid 2 hónappal ezelőtt annak a forró hálának, ama legtisztább és legőszintébb örömeink adtunk gyenge kifejezést, mely lelkünket a legnemesebb, a leglovasabb és legigazságosabb uralkodó iránt eltölti!

Trónra lépése 40. évfordulóját ünnepelte e nagy birodalom atyja, szeretve-szeretett hű pásztora.

Soha uralkodó élete ily nagyjelentőségű momentumát így nem ünnepelte.

A kik tehetitek — szólt — hozzatok áldozatot a jótékonyság oltárán, és nekem a legnagyobb örömet szerzitek. Segítsetek szegény testvéreinken, — szivemhez ép oly közel állanak ők, mint ti; mert egyenlő atyai érzéssel viseltetem mindnyájatok iránt — és örömmünepemen legméltozobban vesztek részt.

És e nemes és nagy atyai szivet kellő közepén találta most a sorsnak legiszonyatosabb csapása!

Csodálattal és kimondhatatlan gyönyörrel nézték e birodalom milliói a fiatal sas merész szárnyalását. Bölcs, lángész, ki hivatva volt uralkodni majdan a világ egyik leghatalmasabb birodalma fölött. Ó, mivé válhatott volna Rudolf, nemcsak népeinek, de az egész mivelt világnak, az egész emberiségnek!

Mivé válhatott volna e tudós a trónon az emberiség legnagyobb kincseinek: a szabadságnak, a felvilágosodottságnak!

A fiatal sas a naphoz jutott talán közel merész röptében. Szárnyaszegve hirtelen aláhullott és estében iszonyatos sebet ütött mindnyájunk szivén.

Mert fáj nemcsak a saját fájdalmunk, de fáj, még sokkal borzasztóbban fáj ama megmérhetetlen és megnevezhetetlen fájdalom, mely az apai, az anyai szivet sujtotta.

Egyetlen fiukat veszítették benne!

Ne büntess, ó Mindenható, ha megfagyott vérünk egy pillanatig tagadta gondviselésed igazságosságát!

Árnyék vagyunk; gyarlók, mint a röpke szellő, mint a futó álom; mint a viharüzte levél.

Büszke kilátásaink, égető reményeink, tornyos fellők, melyeket rövidlátásunk biztos várnak tekint, de a melyet váratlanul szárnyára kaphat a szél; tovaúzi, széttépi.

Örökkévaló, utaidban kifürkészhetetlen, igazságos, irgalmas Isten! Nyujts, ó nyujts gyógyító-írt jóságos atyánk, szeretve tisztelt királyunk szörnyü sebére. Hisz mi nem tudjuk, mi enyhitheti rettenetes fájdalmát. Nyujts gyógyító-írt, ó örökkévaló forrása a szeretetnek és igazságnak, nyujts gyógyító-írt a megtört anyai szívnek, a boldogságát veszített, csak élte tavaszáig jutott özvegynek!

Ha a fájdalomban való osztozkodás, szeretet és benső részvét nyujthat vigaszt, ó lásd, Teremtőnk: szívünk vérzik, keblünk sajog, remegünk és forró könnyeket hullatunk; mert, ó jaj! a nagy halottban mi is egyetlen veszítettünk.

A királyfi emléke.

Sűrű, sötét fellegek tornyosultak össze a monarchia égboltozatán és áthatlan homályba borították a napot. Mélységes gyászba borultak Ausztria-Magyarország népei; nagy és kicsiny, előkelő és alantas sorsu, minden vallásfelekezet hívei: mind, mind, tekintet nélkül politikai és vallási irányukra szívfacsaró fájdalommal van eltelve. Mindenütt hangos panaszszó, mindenütt a fájdalom ezerszeres jajszava!

Ha egy kiterjedt birodalom ily mélységes gyászba borul, ha egy óriási birodalom egyszerre egy nagy hallottas házzá változik: akkor valami rendkívüli nagynak kellett az élők sorából kidőlnie.

Rudolf trónörökös halt meg; a magyar trón örökösének reményteljes életét oltotta ki egy végzetes lövés!

És oly korán, oly váratlanul, oly hirtelen, oly sulyos időben röpött el szeretett uralkodónk egyetlen fiának, a királyi apa öröme s büszkeségének lelke; az érett férfúság első évének legszebb virágában költözött el közülünk. Vele a haza legszebb reményei semmisültek meg, szállottak a hideg sirba.

Határtalan, végtelen a gyász, mert mindenkit méltó fájdalom fog el: az egyetlen fiúért való gyász a királyi szülőkkel együtt a monarchia összes népeit mélyen, mélyen lesújtja.

Nagy veszteséget szenvedett a birodalom, kétszeresen nagyot szenvedett drága hazánk. Rudolf trónörökös a Miénk volt, a nemzettel zsenge ifjúkora óta a legbensőbb kötelékek kapcsolták össze: beszélt édes anyanyelvünkön, szerette országunkat, alaposan ismerte annak viszonyait, tecsben és tiszteletben tartotta annak szokásait és mindig örömmel időzött fővárosunkban. Legszebb, legföltettebb reményeink kapcsolódtak hozzá; hittük, hogy hazánkat dicső, fényes jövőre vezérli és hogy buzgalma és atyai gondoskodása folytán egykoron a birodalom a tesvéreknek nemzetiségi és fajgyűlölettől végkép ment nagy birodalma leend.

Ausztria-Magyarország, sőt a föld kerektség minden polgárosult népe, nemcsak a leendő dicső uralkodót gyászolja, hanem a tudomány lelkes barátját és művelőjét. Bőséges ismeretek birtokában, maga is elismert tehetségű íróként, a művészet és tudományért lelke egész hevével buzgott. Az ezek iránt táplált lángoló szeretetből kezdeményezte ama nagy nemzeti és néprajzi művet, mely páratlan műbecscsel fog birni, de melynek befejezését, fájdalom, nem érthette meg. A legszívélyesebb, legkitüntetőbb módon társalgott és

közlekedett a tudomány és művészet férfiaival, s tüntetett ki tudósokat és költőket királyi barátságával.

A tudományszeretet nemes tüzetől áthatva, a keleten is hosszabb utat tett, melyet rendkívül szépen maga irt le. Műve magyarul és németül jelent meg, s egy kiváló galicziai zsidó tudós legfelsőbb engedélylyel héberre is lefordította. E műben élénk tárja azon gondolatokat, melyek a szent földre léptekor lelkében fogamzottak. Elvonultak lelki szemei előtt a gyermekévek komoly képei, melyek a szentírás olvasása alkalmával fel-feltündeztek lelkében.

„Abrahám, a patriacha, — ugymond a magas író — a nomádnép királya, óriási nyájak, nemes paripák, ékes sátorok és szép asszonyok dús gazdag ura, az az elmés aggastyán és tudós, a ki mystikus de csupa életbölcsesség el telt mondatokban beszélt, egy nemes nép ősatya: valóban csak a keleten, csak ebben az országban élhetett. Változtak az idők, változtak a vallások is formáikra nézve és a keleti ókor nagyszámu, lényegileg egyenlő, az alapgondolatra nézve megegyező s csupán a szertartásokban eltérő hitvallásai közül csak egyetlenegy maradt meg tisztán, s ez a mózesi hitvallás, az ő Jehova és prófétája Mózesnek tana. De a nép, a zsidók kiválasztott népe elvesztette hazáját és állami hatalmát, és az örök zsidó halhatatlanul szét van osztva az egész földön, fentartva hamisítatlanul a typust és a hitet. A nyugat mindent elvett tőlük, szétszórta őket a földön, de lényegüket nem volt képes kiirtani és így a régi, sokat szenvedett nép még ma is él és igényt tart a világtörténelem igazságos ítéletére.»

Rudolf trónörökösnek, e szép sorok írójának sorsa és törekvése, fájdalom, immár szintén erre az igazságos világtörténelemre tartozik, a melyben neve, mint egy dicső és a legszebb remények-re jogosító királyfi neve, az idők minden folyamán világolni, ragyogni fog.

Dr. Kayserling M.,

pesti rabbi.

A trónörökös halálára.

„Szólj a királyhoz és a királyasszonyhoz: megalázkodva üljetek le, mert lehullott fejetek disze, dicsőségtek koszoruja.“

Jeremiás prófétának e gyászos szavai hangoznak vissza a királyi lakban: »Lehullott fejetek disze, dicsőségtek koszoruja!«

A királynak, királyasszonynak alakja az első, melyet szemünk keres, hogy a megrendítően gyászos esemény lesújtó hatása alól ocsudni kezdünk: szeretett királyunk s királyasszonyunk megtörve borulnak le egyetlen fiuk holttetemére.

Boldog arául mutatta be a királyi pár az imént legifjabb gyermekét s a hü alattvalók osztoztak a Felség családi örömeiben. És most, hogy váratlan gyászra vált a királyi pár öröme, most együtt zokogunk véle, együtt zokog az egész nemzet a kesergő szülőkkel . . .

De akit ők siratnak, nem övék volt csupán: nem *velük* gyászolunk csupán, gyászt öltünk *magunk* is, mert a trónörökös a mienk volt, a mi jövőnk reménye.

A közönségesnél tetemesen nagyobb mérvű alakként láttuk feltünni őt. Láttuk, mint domborodik ki mindjobban egyénisége s miként a jól kinagyolt szobor elárulja, mi-nőnek lesz megalkotva, ha a művész eszméje benne minden vonásában meg lesz test-sítve: úgy láttuk az ő alakjának körvonalait kiválni s fényes jövőt ígérni.

Ifjú trónörökös, ki irodalmi babér után eseng; ki népeit önszerkesztette munkában akarja megösmerni, tanulmányozni; ki a polgárok munkájának tárlatát saját belső sugalmából a polgári munka dicsőítő magasztalásával nyitja meg; ki a tudósok gyülekezetén a szellemi munka becsülését mutatja be; ki az udvari s katonai látkörön túl felöleli a népet s kinek fürkésző szeme a szakértő tudós tekintetével vizsgálja a természet jelenségeit: ily trónörökös a jövőnek oly *ígérete* volt, amely ígéret, hogy immár *beváltatlan* marad, méltán kelti föl népek millióinak bánatát, keservét, gyászát.

Kik őt ismerve, ez ígéret teljesülését reméltük: immár a jövő aggalmas bizonytalanságban felhőzik előttünk . . .

És mi zsidók, kik a hazának minden rendü lakosai között királyunk iránt a legmélyebb hálával tartozunk, kiket a haza egyenjogu polgáraivá ő tett: mi az ő fájaldalmában a többi polgárral egyenlően osztozzunk?

Kétszeres gyászszal állunk mi az elhunyt trónörökös ravatalánál!

A gyászoló nemzettel a trón örökösét gyászoljuk: királyi jótevőnkkel, a kesergő atyával, az egyetlen fiut siratjuk.

Dr. Lőw Immánuel,

szegedi főrabbi.

Mit veszítettünk.

Hirtelen és iszonyu erővel sujtott le a sors trónra és nemzetre. Minden, mi a veszteség fájaldalmát nagygyá, metszővé, irtózatossá teheti, mindaz sötét betűkkel van felírva a megdöbbentő hírben: Rudolf, a koronás szülők egyetlen fia, Magyarország leendő királya meghalt. Ha csapás hirtelensége megráz, elkábít: az ő halálának rémhíre mennykőcsapásként érte a hatalmas birodalom mitsem sejtő népeit. Ha a legszebb férfikorban megtörött akarát és tetterő látása ajkunkra sóhaj ad és panaszt, ime ő idő előtt, életének delén ragadtatott el nehéz hivatása dicsően megkezdett fényes céljai mellől. Ha a család mély, megrendítő gyásza részvétet és szánalmat kelt a szivekben: im a sok hányattatáson és megpróbáltatáson keresztül ment fejedelmi szülők, egy a házasi boldogság kezdetén már özvegységre jutott hitves zokogva borulnak a koporsóra, melyben porbahullott büszkeségök és reményeik nyugszanak.

A pártusák elpihennek, a felzaklatott szenvedélyek elcsillapulnak, minden igaz honfi szívét csak egy érzet tölti be, fenéig, teljesen: a fájdalmas részvét érzete.

Az egész nemzet gyászol, könnyei összefolytak az anyyira sujtott királyi ház könnyeivel, mert érzi, hogy a dynastia veszteségénél nem kisebb az ő, s a haza vesztesége.

És a zsidóság is oda áll elborult lélekkel a ravatalhoz és kikéri, kiveszi osztályrészét a közös gyászból, a fájdalomból. Mert ha igaz, hogy a zsidóság föllendülését, megizmosodását, ősi hitének tisztelben tartását, trón és haza iránti törhetetlen hűségének elismerését és méltánylását csak egy minden elfogultságból kibontakozott, művelt felvilágosult és fenkölt elmétől remélheti: akkor mi a trónörökös váratlan, tragikus kidőlésében jövünk, reményeink legerősebb és legtöbbet ígérő biztosítékainak egyikét siratjuk.

Ő tőle, ki felséges atyja példáin tanulta tisztelni és megoltalmazni a magyar alkotmányt, a szabadságot és népjogokat; széles e haza minden polgárában megbecsülni az odaadó hűséget és honszerelmet, a munkát, a köteleességtudást és minden törekvést, mely a nemzet felvirágoztatásához és szent István koronája fényének emeléséhez vezet; ki úgy szerette a természetet a tudományt, művészetet és irodalmat, mint ő; ki inkább bölcs volt, mint hős, inkább polgár, mint katona: ő tőle jogunk volt várni, hogy egykor — későn — a trónon igazolni fogja a gazdag reményeket, melyeket kedélyéhez, hajlamaihoz és szelleméhez fűztünk és melyeknek nem egy zálogát adta már eddigi működésében. Jogunk volt várni, hogy ő, ki nagy birodalma összes népfajait egymáshoz közelebb hozva, megismertetni és a sympathia és kölcsönös tisztelet kötelékével egymáshoz kapcsolni törekedett, a nemzeteket egyenlő szeretettel fogja egykoron keblére ölelni; hogy nemcsak hatalmas uralkodó, ha nem békés fejedelem lesz, a tudomány és művészet ápolója, Magyarország regenerációjának folytatója. Okunk volt reményleni, hogy szíve, mely az erény, a béke áldásai, az örök szép kincseiért hevült, melyben komolyság igazságszeretettel, kitartás buzgalommal, szorgalom köteleességérzettel párosult, egykoron diszt és fényt fog adni a pályának, melyre sorsa rendelé és hogy a jellemére és tehetségeire méltán büszke felekezett látni fogja mint fejté ki tetterejét a magas célok harcában, a béke, türelmesség és cultura megszilárdításában és mint olvad össze szelleme a nemzet vágyaival és aspiratióival.

De a sors mást végezett. A szép, nemes és rokonszenves alak kidőlt és a mi utána maradt: kétség, homály és fájdalom. A föld gazdagabb lett egy sirhalommal, de a birodalom népei szegényebbek egy romba dőlt reménnyel. Ő kimult. A holtnak nem kell más, csak pihenés és nyugalom. Az örökkévaló felség megadja neki, kegyelmesen vezeti oda, a hova milliók és milliók áldása, kegyelme és könnyei kísérik. Oh, de békítse ki a fejedelmi gyászolókat is az elmulás fájó gondolatával és adjon enyhet nekik a kegyeletben és őszinte szeretetben, melylyel az elhunyt mulhatatlan emlékének áldozunk!

Dr. Perls Ármin.

kecskeméti főrabbi.

Zsidó-magyar kulturegyesület.

Mikor két esztendővel ezelőtt e lapok hátsólapjain a magyar publicisztika egyik kitünősége, *Mezei Ernő*, egy zsidó-magyar kulturegyesület alapításának eszméjét megpendítette; mikor felhívása folytán a felsőbb tanintézetek zsidó ifjúsága lelkesedéssel, meleg szeretettel felkarolta az eszmét és a szent cél érdekében az előkészítő lépésekre készséggel vállalkozott: örömmel és megelégedéssel üdvözölte e mozgalmat minden hazáját és felekezetét őszintén szerető zsidó.

Nem az eszme újdonsága, nem annak időszerűsége, hanem benső meggyőző ereje ragadta magával azokat, kik annak szolgálatába szegődtek. Ifjonti hévvel sereglett a kibontott zászló alá a zsidó ifjúság színe-java; érett megfontolással, a meglett korra valló tapintattal és erővel toborzott híveket az eszmének: ki ne remélte volna hát, hogy ez a komoly, határozott és lelkes törekvés végre is célhoz fog vezetni?

Ezen reményében a nagy közönséget csak megerősíthette az ifjúság tevékenységének további története. Nemcsak e közlöny, hanem a napisajtó is híven számot adott annak fontosabb mozzanatairól. Lépésről-lépésre követhettük a tervszerű haladást, elkezdve attól, midőn az ifjúság nagygyűlése kiadta a jelszót, mondván:

„A testvéregyetemek zsidó polgársága kijelenti, hogy szükségesnek látja, miszerint a magyar zsidóság a magyar nemzeti közművelődés iránti lelkesedését fényesen dokumentálja, s e végből a zsidóság körében széleskörű mozgal-

mat indít meg egy zsidó magyar kulturegyesület alapítása érdekében.“

És tapasztaltuk, hogy a jelszó ezerszeres, dörgő viszhangra talált; mert a megválasztott bizottság által kibocsátott taggyűjtőiveken, aránylag rövid idő alatt, az intelligens magyar zsidóságnak tulnyomó része sietett a mozgalomhoz való csatlakozását kinyilvánítani. Az ország minden vidékéről lelkesnél lelkesebb szerencsekívánatok és az eszmét pártoló nyilatkozatok érkeztek a bizottsághoz. A magyar zsidóság hazafias és vallásos érzületének emez ékesszóló bizonyítékai mihamar valóságos levéltárrá szaporodtak, s az ifjúsági bizottság elékezettnek látta az időt, hogy az ügyet az egyesület megalakítására hivatott tényezők kezeibe tegye le.

Ez a múlt év tavaszán meg is történt. Az ifjúsági bizottság intézkedett, hogy a főváros és egyuttal az ország zsidóságának legkiválóbbjai az egyesület megalakítása céljából összegyűlekezzenek, s a meghívottak gyűlésének az ügyre vonatkozó összes okmányokat és levelezéseket rendelkezésére bocsátotta. Egyszersmind terjedelmes emlékiratban előadta az ügy fejlődésének egész történetét, annak akkori állását és ugyanabban pontról-pontra kimutatta az eszme megvalósítása ellen esetleg emelhető kifogások alaptalanságát.

A *Kármán Mór*, egyetemi magántanár elnökelete alatt tartott gyűlésén a következők vettek részt: *Bánóczy József*, *Goldzieher Ignác*, *Mandel Pál*, *Mezei Ernő*, *Nagel Ármin*, *Neumann Ármin*, *Sternthal Adolf*, *Ullmann Sándor* és *Wahrmann Mór*; a kik meghallgatván az ifjúsági bizottság

Zsidó magyar művészek.

Szerkeszti: *Feléki Sándor*.

IX.

NEY DÁVID.

A m. kir. operaház hírneves bassistájáról önérettel és büszkeséggel mondhatjuk el, hogy egészen a mienk. Mig a többi hazai művészek vagy kiképezetéseket nyerték külföldön, vagy első babérjaikat aratták távol hazájuktól, addig *Ney Dávid* magyar földön, magyar kiképezetés mellett emelkedett fokról-fokra. Magyar biztató szó volt az, mely a rögzös pálya kezdetén a továbbhaladásra serkentette és magyar közönség és sajtó terjesztette szét művészi hírnevét, halmozta el őt magasztaló dicsérettel, babérokkal, melyekhez később egész művelt Európának színi közönsége lelkesedéssel járult. És a jeles művészt nem tántorították el hazájától a zajos sikerek. Csak a múlt éve történt, hogy berlini vendégszereplése alkalmából az ottani tekintélyes *Kroll-színház* rendkívül előnyös feltételek mellett szerződtetni óhajtotta. De *Ney*, úgy mint több ízben tette, visszautasította az ajánlatot, mert erejét a hazai művészetnek kívánja szentelni.

A művész életéről igazán elmondhatjuk, hogy változatos. Nagyon sokszor hányta vetette a sors, míg a mostani fényes hírnévre tett szert. A legellen-tétesebb pályákon működött, míg végre az őt megillető elismerést és állást kivívta. Született 1843-ban *Várpalotán*, *Veszprémmegyében*, hol atyja egyszerű timármester volt. Szegények lévén, atyja őt *Veszprémbe* szabóinasnak adta. Itt *Ranschburg* zsidó kántor figyelmét felkeltette kellemes, szép hangja és 1861-ban megtette őt bassistájának. Nála sajátította el a zene első elemeit. 1863-ban katonának vették be s itt a — lovaglómesteri állásig vitte. Hogy a katonai élet sanyaruságaiból is bőven kijutott neki, az magától érthetődik. Erre nézve a következő érdekes részleteket írja:

„Mielőtt végkép a művészetnek szenteltem volna magamat, oly pályán voltam, a melynél a bátorság az első, multhatatlanul szükséges kellék. A hadseregnek voltam tagja és a tüzérségnél szolgáltam, melynél lovaglómesteri rangig vittem. Lovaglási ismereteim mellett erre a rangra főleg meglehetősen erős hangom képesített, melylyel a legsiketítőbb zaj és ostorpattogás közepette is tiszt-

kiküldötteinek jelentését, egy — bizottságot küldtek ki az ügy tüzetes tanulmányozására.

Nos hát, ez a bizottság becsülettel megfelelt a rábízott feladatnak!

Tanulmányozz oly tüzetesen és alaposan, hogy az ügyre vonatkozó iratok eddigelé, vagyis egy év leforgása alatt a bizottságnak egy, mondj egy tagjánál fordultak meg. Ugy, hogy némi aritmetikai ismeretekkel kiszámíthatni, hogy az eddigi tempóban haladva, a kiküldött tizes bizottság mához 9 évre szerencsésen áttanulmányozandja az ügyet. Minélfogva kétségtelen, hogy eme alapos tanulmányozás gyümölcse a legelvezetesebbnek ígérkezik, és bizonyára vajmi sokan eleve is *nem mindennapi* gyönyörűséggel gondolnak ama tanulmányozás eredményére.

Mi, gyarló, köznapi emberek azonban, kik a gőz és villamosság korszakában az évtizedeket jelentékeny időtartamoknak tekintjük, legmélyebb sajnálatunkra nem oszthatunk ebben a gyönyörűségben. Bármennyire tiszteljük azon kitűnő férfiak tetterejét és buzgóságát, teljes komolysággal szólva, megvalljuk, nem küzdhetjük le abbéli aggodalmunkat, hogy ez az eljárás egyenesen sirját ássa meg a szóban levő ügynek. Azt pedig fölösleges emlitenünk, hogy az ifjuságnak, mely az elvetett mustármagból kicsirázott gyöngé plántát annyi gondnal, annyi szeretettel ápolták; valamint a magyar zsidóság ama részének, mely az ifjúságot e gyöngéd ápolásban támogatta, vajmi fájdalmasan esnék, ha e jobb sorsra méltó ügy ily szomorú véget érne.

És legkevesebbé sem tartjuk kívánatosnak, hogy ebben az ügyben egy sajnós tapasztalattal kelljen gazdagodnia a figyelmes szemlélőnek. Azzal a tapasztalattal t. i. hogy míg másutt az ifjúságot kell vádolnia zsidó vallásos és közművelődési czélok iránt tanusított fagyos közönyt, addig nálunk e tekintetben a meglett férfikor és az aggkor tanusítja a legbántóbb fásultságot.

Veszedelmes példa volna!

K. Z.

Ifjaink.

A magyar ifjúság országos nagygyűlésén az ifjúság szónokai közül különösen kitűnt két zsidó vallásu egyetemi polgár: *Weiszfeld* Vilmos és *Gonda* Dezső. Midőn az előbbi beszélt a hazafiságról és demokráciáról a teremben nagy számban egybegyűlt országgyűlési képviselők annyira fellelkesültek, hogy közülök többen siettek a szónokkal kezét szoritani. Az óriási közönség perczekig tartó lelkesült éljenzésbe tört ki s háromszor kívánta látni az ifjút, — mint ez a napi lapok tudósításaiban is olvasható.

Midőn pedig az ifjúság számos küldöttségei egy alkalommal estélyre gyűltek össze, a mozgalom egyik vezetője lelkes hangon köszöntötte fel a zsidó egyetemi polgárságot, melynek több tagja az egész mozgalom voltaképeni lelke s mely ez alkalommal is rendületlen hazafiságának adta jelét.

Igy változtak néhány év óta a viszonyok az egyetemen!

tán, hallhatóan tudtam vezényelni. Egyébiránt hangozom és az a körülmény, hogy az énekekben némi képzettséget szereztem, katonai szolgálatom folyamán különben is több tekintetben javamra vált. Már mint pelyhedző állu ifju egész sereg dalát tanultam be és első katonai állomáshelyemen, *Maloban*. Vicenza mellett, a 8-ik tüzérezred tisztikara igen megkedvelte csekélységemet, minthogy az általa rendezett mulatságokon rendszerint közreműködtem. Ebbeli tevékenységem első hasznos következménye az volt, hogy a hólapátolás kétes értékű szórakozásától megszabadultam, s utóbb a tisztikar valóságos mulatságrendezőjévé lettem, amiben nem csekély mértékben segítségemre volt, hogy három bajtársam közreműködése folytán egy szerényebb igényeknek teljesen megfelelő quartettet állíthattam össze.

Igy hát katonai pályám első éveit semmi esetre sem mondhatom elvesztett időnek. Mint katona képzettem ki magamat énekesné, s kivált a templomi éneklésben való részvételből igen sokat tanultam. Önként értetődik, hogy a katona-élet árnyoldalai sem maradtak ismeretlenek előttem. Azokból is eléggé kivettem részemem és életem legérdekesebb és leg-

feledhetlenebb emlékei épen a katona-élet zivataros éveiből származnak."

Megemlítjük, hogy Ney több ütközetben is részt vett, így a híres chlumi csatában is. A háboru, a folytonos izgalmak nagyon megviselték őt. Végre hat évi szolgálat után megszabadult a katonáskodás terhei alól és Tapolczára került, mint az ottani zsidó kántor bassistája. Innen, mert ellenállhatlanul vonzotta őt lelke a színpad felé, Bécsbe rándult, hol alkalmazást nyert a Carl-színháznál, mint korista, havi 20 frt fizetéssel. Hálásan emlékezik meg a művész *Brandl* és *Suppe* karmesterekről, kik kiképeztetéséhez igen sokkal járultak hozzá. Az osztrák fővárosban szépen eléldégélhetett volna, de megismerkedett Győr szegény, de egyik legszebb leányával, *Weisz* Annával, ki hamar lánggra lobbantotta szívét. Most már törekvése oda irányult, hogy Győrről kaphasson állást. El is nyerte és egy híres győri kántor oldala mellett működött. Itteni tartózkodásainak egyik legkedvesebb és legfontosabb momentuma az, hogy megnyerte imádoztjának, ki igaz szeretettel vonzódott hozzá, kezét.

Még egy-két év előtt az egyetemi választásoknál a pártok abban versenyeztek, melyik nagyobb, antiszemita; most a verseny a körül folyik, melyik párt adja több jelét felvilágosultságának. Valóban csaknem fölismerhetlen a mai egyetemi fiatalság körében uralkodó világnézet az előtt, aki csak néhány év előtt is megfordult az egyetemen. Mintha áradat mosta volna el a föléledt középkori szellem utolsó maradványait.

E tünet nem volna oly nagyon megnyugtató, ha csak külsőleg, mintegy hivatalosan nyilatkoznék. De nyilatkozott az utóbbi napokban ama eddig páratlan lelkesültségben, melyet zsidó ifjak szónoklatai előidéztek. S ámuíva állottunk a diszteremben, s mialatt az ezrekre rugó sokaság tombolva kívánta a szónokokat látni s diszruhás honatyák diszkardjaikkal döngették a padlót lelkesültségükben; — elgondoltuk, hogy ugyane sokaság, mely most zsidó ifjaknak tapsol, még csak nem régiben a felekezeti gyűlölködés áramában uszott. S ugyan-e sokaság nagy része zsidó ifjak kezdeményezésére gyűlt össze! A már említett két ifjun kívül hallottuk a mozgalomban Polacsek Samu egyetemi polgár nevét, kinek kezdeményezésére választotta meg az egyetemi ifjuság disztagokká az ellenzék vezéreit s hallottuk Fischer Jakab nevét, ki egyike volt a vezetőknek.

De kívülök még számosan vettek részt, mint intézők s kezdeményezők az országos ifjusági tüntetésben, s alkalma volt a zsidó fiatalságnak kimutatnia, hogy hazafias mozgalmak

esetén első a küzdtéren s lelkesülni tud, mint nálánál senki se jobban.

Minden kérdés nélkül említjük ezt, — mert hisz a fiatalság ezzel csak kötelességét teljesíti. Hazáját szeretni, eszmékért lelkesülni nem érdem, mely külön dicséretre szorulna. De mint *tényt* annál inkább konstatálnunk kell, mert sok mindent megmagyaráz és érthetővé tesz.

Most már bátran ki lehet mondani, hogy az ifjuság körében az antiszemitizmus kijátszotta utolsó kártyáit. Már pedig az ifjuságé a jövő. S a jövő kimondotta, hogy mit sem akar tudni a mult hibáiról. A szellem számúzi a eldítéletet.

S ne higgye ám senki, hogy e változás az országos ifjuság gondolkodásában egy pillanatnak eredménye. A zsidó fiatalságnak az elismerés minden talpalatnyi terét hosszas küzdelmekkel kellett kivívnia. Éveken át fokozottabb mérvben kellett kimutatnia, hogy mindenek fölött tanulni és haladni igyekszik; ki kellett mutatnia, hogy bár egyéniségét soha föl nem adja, még sem idegenkedik a nemzet ifjuságának nagy zömétől; ki kellett mutatnia, hogy oly forrón szereti hazáját, mint bárki, s hogy egyedüli törekvése munkával, szellemmel, zseniálitással a hazai kulturát előre vinni. A zsidó fiatalság az utóbbi évek nagy harczaiból egész megtisztulva került ki s a mivel ellenségeink lesujtani vélték ifjainkat, az csak utat mutatott előre.

A mellőztetés e szóra tanított: kitartás. A bántalom e szóra lelkesített: bátorság. A guny e szót véste a szivekbe: megvetés. Es mindez együtt véve e két szóra biztatott: hazafiság és haladás.

Győri tartózkodásából egy érdekes epizódot kell felemlitenünk, mely forduló pontot képez életében. 1873-ban az orvosok és természetvizsgálók Győrött tartották nagy gyűlésüket. Tiszteletükre a győriek hangversenyt rendeztek s ebben Ney Dávid is részt vett. Az egyik előkelő fővárosi orvosnak, *Adler* Zsigmond dr-nak feltűnt a művészek gyönyörű hangja és ott nyomban a hangverseny után szemrehányásokkal illette őt, hogy ily kincs birtokában mért nem próbál szerencsét és valóságos ostrom alá fogta őt, nejt sőt anyósát is, míg végre ki bírta eszközölni, miután megigérte, hogy Neynek a nemzeti színháznál állást fog szerezni, hogy ez felrándult Pestre, hol 1874-ben Richter János, a nemzeti színház akkori hirneves intendánsa, felismervén remek hangját, azonnal szerződtette évi 600 frittal. Először a Hugenottákban lépett fel mint Morever és azonnal zajos tapsokban és nagy elismerésben részesült, ugy a közönség, valamint a kritika részéről is.

Ezen időtől kezdve Ney Dávid fokról-fokra emelkedett hirnévben, dicsőségben és a magyar színházlátogató közönség valóságos kedvenczévé lőn. Kilenczven szerepben lépett fel, és a kilenczven kö-

zül nem volt egyetlenegy sem, melyben ne találkozott volna a közönség és a sajtó osztatlan elismerésével, ugy a nemzeti színházban valamint 1884 óta a m. kir. operában.

Hogy neve a külföldön is mindenfelé, mint nagy művésze ismeretes, már említettük. Több művészi körutat tett, a külföld legelőkelőbb színpadjain lépve fel és mindenütt fényes, általános sikerrel. Két év előtt a berlini „Krolltheater“-ben vendégszerepelt. A „Deutsch-österreichische Theater-Zeitung“ megemlékezve a berlini sajtónak Neyre vonatkozó kritikájáról, többek között ezeket írja: Ney Dávid hámulatos művészetét az összes lapok elismerik, s e művészet a csodálatos lágységben s a hang minden változatának bűvös olvadákonyságában nyilvánul, mely tulajdonságok Ney előadásának nemes és előkelő színezetet adnak és a mai kor bassistái között első rangu helyet biztosítanak neki. E mellett bizonyít Bertram szerepe Meyerbeer »Ördög Róbert«-jében és Marczell a „Hugenották“-ban. Bertramjáról (Ördög Róbert) *Fiege* Rudolf N. ismert kritikus ezeket írta a Norddeutsche Allgemeine Zeitungban: Ney ur a budapesti m. kir. operaház tagja, mint Bertram bebizo-

Meg vagyunk győződve, hogy zsidó ifjaink nem fognak megállani a kezdett uton.

Palágyi Lajos.

Néhány megjegyzés az „Utójáték“-hoz.

Lapunk multheti számában megjelent „Utójáték“ című rövid cikkünkre vonatkozólag ugyanazon orthodox vezérférfitől, kitől az „Egyenlőség“ 3. számának feltűnést keltett első vezércikke származott, a következő sorokat vesszük:

A tisztelt szerkesztőség, ugylátszik, tökéletesen meg van elégedve a megoldással, melyet a központi vezetés felbomlott, megzavarodott rendje a rabbik gyűlése által nyert. Az orthodox párt, erről meglehetősen győződve, tisztelt szerkesztő ur, nincsen ilyen szerencsés helyzetben.

Lássuk, mi történt:

Reich Ignác, hogy erősen megviselt állását kifoltozza, gyűlést hívott össze, mely azonban maga jelentette ki, hogy nincs joga határozatokat hozni, minthogy nem mint a községek képviselői jöttek a fővárosba. Szétmentek hát, azzal a határozott tudattal, hogy csak az orthodox *hitközségek országos* gyűlése lehet hivatva arra, hogy a központi képviselet újjászervezését keresztül vigye. Hogy a közvetítő bizottság elnöke retteg a hitközségek nyilvános kritikájától, mire nagy oka is van, ez a körülmény alig alkalmas arra, hogy a hitközségek a jövőre nézve is belenyugodjanak a szent férfiú üzelmeibe. — Miből állott

nyitotta, hogy első rangú művész, ki nemcsak terjedelmes, szép hanggal, de kitűnő előadó modorral is bír. Ezen jelentékeny előnyökhöz még az előadás pompás élénksége is járul. »A Berliner Tagblatt így nyilatkozott: „Ney Dávid mint Bertram teljesen kimutatta szép hangját és gyönyörű előadó modorát. A harmadik felvonásban zajos hatást ért el.« Ugyanily értelemben renkívül magasztalólag szólnak a »Tägliche Rundschau« ban *Gambert Ferdinand*, a »Post« »Volkszeitung«, »Berliner Zeitung«, »Berliner Musikzeitung« stb. előkelő lapok. Lapunk tere nem engedi, hogy e kritikákat mind adjuk, de megemlítjük, hogy mindnyájan kiemelik a művésznak bámulatos szép hangját és remek játékát. Ugyanily zajos hatást ért el két év előtt Lipcsében a »Stadttheater“-ben. Szereléséről az előkelő »Leipziger Tageblatt« ezeket mondja: »Gáspár félelmes alakját adta Ney. Pompás hangja teljesen érvényre jutott s feltűnő volt annak brilláns iskolázottsága. Bizonyos áriákat oly bravórral, oly könyedséggel és präcizitással énekelt, hogy méltó csodálkozást keltett.« E tekintélyes hirlap magasztaló kritikájához csatlakoznak a »Leipziger Zei-

után az „Utójáték“, mely szerkesztő urat annyira megnyugtatta? — Abból, hogy Reich Ignác és a pozsonyi főrabbi újból egybehívott egy vagy 15 rabiból álló gyűlést, kikkel zárt ajtók mögött Reich Ignác állását „reorganizálták.“

De volt-e erre joga?

Hisz az első gyűlés 23 összehívott tagból állott és még sem vindikálta magának azt a jogot, hogy közel 250 község nevében határozatokat hozzon? Nem játék-e, nem visszaélés-e ez, melyet az orthodox hitközségek türelmével, jóhiszeműségével üznek?

A pozsonyi főrabbi nagy kapacitás, befolyása, az iránta táplált bizalom rendkívüli nagy a magyar zsidó orthodoxiánál, de még sem oly nagy, hogy elfogadtasson vele állapotot, mely gyalázatára és végtelen kárára válik az egész magyar zsidóságnak, és mely előbb-utóbb kompromittálni fogja azt is, ki ez álláspontot takargatni igyekszik.

Igaza van egy elismert orthodox rabbi eme mondásának: Annyi szappanja még a pozsonyi főrabbinak sincsen, hogy Reich Ignácot tisztára moshassa; de van Reich Ignácra elég szenny, hogy belőle a pozsonyi főrabbi is ragadjon, ha annyira közel jár hozzá.

És hogy reorganizálta a 15 rabbi a közvetítő bizottságot?

Kineveztek egy tapasztalatlan fiatal embert Reich Ignác ellenőreül. Ártatlan báránykát ellenőrül turpisságokban megöregedett róka mellé!

tung“, Leipziger Intelligenzblatt“ és „Leipziger Nachrichten.“

De nemcsak Berlinben és Lipcsében, hanem Európa többi nagyobb városaiban is elragadtatással fogadta őt a közönség és kritika, elismerve, hogy Ney a jelenkor legelső ének művészei közé tartozik.

A jeles művészt a pesti zsidóságnak a nagy ünnepekkor alkalma van haligatni a dohányutczai zsinagógában a „Uneszáne tókef“ ima alkalmával, a mikor mindenkit elragadtat bámulatos hangjával, előadásával. És a magyar zsidóságnak kétszeres joga van művészi énekét gyönyörrel hallgatni, mert ő is nem egy ízben hangoztatja, hogy zenei iskolázottságát első sorban a zsidó kántoroknak köszönheti, a kiknek oldala mellett működött.

A jeles férfi büszkén tekinthet vissza múltjára, melyben sok jutott ki neki az élet sanyaruságaiból, küzdelmeiből, de még több annak dicsőségéből és bátran tekinthet a jövőbe, melyben nem az élet emészto küzdelmei, hanem a dicsőség újabb babérai várják.

A körülmény, hogy Strasser Akiba Verbó-
ról, a pozsonyi főrabbi nővérének fia, nem fogja őt
megóvni attól, hogy, vagy mindjárt az első időben
közte és Reich közt éles összeütközés ne támadjon
vagy, hogy maga is a Reich fertőjébe ne süllyedjen.

Másrészt azt kérdezzük, ki adja meg majd an-
nak a fiatal embernek legalis voltát? Kinek volt joga
őt megválasztani? kinek a képviselője lesz ő?

A magyar orthodox községek csak általa vá-
lasztott képviselőt ismerhet el; Strasser Akiba urhoz
semmi köze.

Az orthodox hitközségek belátták immár, hogy
őket az a néhány vezető és intézkedő férfi mibe
sem veszi; hogy fölötté intézkedik, mint kiskoru gyer-
mek fölött a gyám. Induljanak meg hát a községek
saját utjukon; ha a vezetés nem törődik ö velük, ne
törődjenek ők sem a vezetéssel; *kérjék maguk a köz-
ségek egy nyilvános orthodox országos gyűlés összehívását*
a kultuszminisztertől és mutassák meg, hogy nem a
községek vannak itt a vezetés kedvéért, hanem, hogy
a vezetés a hitközségek kedvéért áll fenn.

15—20 község egyetértő eljárása elég egyelőre
arra, hogy a Podmaniczky-utczai Augiászistállót ösz-
szes cselszövényeivel, intrikusaival együtt elseperje.

Az orthodox hitközségek összességének feladata
lesz aztán, ennek a helyére erős várat építeni fel.

Delitzsch Ferencz.

III.

Ha Delitzsch a zsidó vallásnak kevés hó-
ditó képességet tulajdonít, úgy elismerjük ezen
állításának igaz voltát; de ha ebből azt következtet-
tet, hogy a keresztény vallás azért igazabb,
tökéletesebb, mert hívei száma jóval nagyobb,
mint a zsidóé, akkor a D. iránt tanusított leg-
nagyobb tiszteletünk mellett sem vehetjük ko-
molyan ezen állítását. Ily utczáról szedett érve-
léssel bátran élhet azon hittérítő, ki a miveletlen
tömeget választja boldogításának céljául, de
nem D. ki nyíltan megmondja, hogy a mivelet
zsidókat akarja meggyőzni arról, hogy csakis a
keresztény vallás (valószínűleg csak a protes-
tans!) bír üdvözítő képességgel.

Zaradobura, a budhaistáknak Ará-ban székelő
főpapja, bizonyos katolikus püspök hittérítési
kísérleteire egy terjedelmes értekezéssel válaszolt,
melyben éles elmével bizonyítja, hogy az egy-
istenség eszméje valóságos eretnokség. És a
budhaisták mégis az összes emberiség egy har-
madát képezik! — A chinai nyelvben nincs szó
az «isten» vagy a «teremtés» fogalmának kife-
jezésére, a miért is a biblia chinai nyelvre való

fordítása fölötté nagy nehézségekbe ütközött,
— és a chinai nyelv mégis az első nyelvek
közül a legelterjedtebb! Igazabb-e azért a bud-
haismus, mint a kereszténység?

Nem; a hívők száma nem bizonyít semmit
valamely vallás igaz, vagy nem igaz volta mel-
lett, és ha a zsidó vallás követőinek száma most
sem sokkal nagyobb, mint kétezer év előtt, ak-
kor ennek okát mélyebben kell keresnünk.

Hogó ezt megtalálhassuk, be kell hatolnunk
Mózes vallásának alapeszméjébe és annak kifeje-
tésébe későbbi vallástanítóink által. Ha pedig
vallásszabványainkban a titkos rugót, a bennök
rejlő ethikai tartalmat keressük, melyre a nagy
tömeg ugyan nem, de a gondolkodók kis köre
igenis rátalálhat, akkor úgy tetszik, mintha most
is hallanók vallástanítóink emesejtelemteljes okos-
kodását:

Eljövend az idő, a mikor a természetet
fogják az isten trónjára ültetni. Minden élet
kutfejének a természetet fogják tekinteni. Kutat-
ván a fejlődés okait, oda jutnak majd, hogy —
mint mondják -- észszerűen magyarázgatják nem-
csak a szervi és szervetlen, de még a szellemi
világ keletkezését is. Akkor a vallás a régiségek
lomtárába kerül. Tagadni fogják azt, a miben
annyi kiváló szellem hitt és a mit a bölcsészet
segítségével oly szépen bizonyítottak, hogy t. i.
a vallási érzület mintegy veleszületik az em-
berrel; tagadják, hogy a morálra, az erkölcsi-
ségre a vallás tanította volna az embereket. A
tudományokat nevezik a mivelődés kutfejének;
emezt pedig a morál kizárólagos szülőökának.
Ha az emberek erényesek — ezt a tudomány-
nak köszönik, mert ez, nem pedig a vallás ébreszti
és növeszti az erényeket; a Shaftesbury-k
száma pedig, kik a vallást az erények hóhér-
jának nevezik — végtelen nagy leend.

Ama korban «a természet» lesz az Ég és
Föld ura; mindazt a mi jó, szép és nemes, töle
származtatják; a mi aljas, rossz és gyűlöletes, a
vallásra hárítják, mely az emberi nem szemfény-
vesztője; s le kell hullani a hályognak a vakok sze-
meiről, hogy lássák a természetet leplezetlen
pompájában.

De ha majd ezen idő megérkezett —
folytatja a zsidó vallás geniusa — akkor vezes-
sétek a kételkedők elé három nemzet három
tudós fiát. Neveik: Hobbes, Pufendorf és Rous-
seau. Mindhármán ama kérdés megoldásával
foglalkoztak, vajjon mitevő lesz két oly emberi
lény, kik egészen magukra hagyattak, s vadonban
nőttek fel, ha véletlenül találkoznának.

Hobbes, az angol, azt hiszi, hogy ellensé-
ges indulat fogja őket megszállni.

Pufendorf, a német, úgy vélekedik, hogy
barátságosan fognak egymáshoz közeledni.

Rousseau, a franczia, azt hiszi, hogy egyik a másikkal mitsem fog törődni.

Ezen három nemzet volt a tudomány és művelődés uttörője. De vajjon minő befolyással volt a tudomány és a civilizáció a morális érzés fejlődésére: azt legott megtudjuk, mihelyt ezen három tudósnak egymástól eltérő véleményét a nemzetük kebelében nyilvánuló morálérzettel egybevetjük. Hisz a természettudomány értelmében őseink is voltak amaz őállapotban, a melyben ember és oktalán állat közt alig volt különbség.

Rousseaut imádták a francziák; eszméinek valóításán fáradoztak a múlt század vége felé. És vajjon mi lett azon emberekből, kik az ő állapotban — állítása szerint — egymással nem törődtek? A morál melyik fokát érték el a tudomány a és civilizáció segítségével? Az emberáldozatok hekatombái, melyeket a Rousseau-féle eszméknek 1790—93-ban bemutattak, hadd feleljenek rá.

A német Pufendorf nemzetében fogamzott meg a reformatió nagy eszméje, ünnepelte a bölcsészet legszebb diadalait. És minő diadalt aratott ott a morál? A vallásháborúk sehol a világon nem dühöngtek kegyetlenebb módon, mint Németországban. Ős állapotban barátságosan közeledtek hát egymáshoz az emberek és a tudomány fénykorában üldözték egymást!

Hobbes nemzeténél, az angoloknál, a természettudományok érték el virágzásuk legnagyobb fokát; de minden tudományuk daczára ők viselték Indiában amaz emberirtó háborukat, melyek vérfagyasztó állatiasságukkal ritkítják párjukat a történelemben. Az ember tehát manapság is olyan, a milyen, Hobbes szerint, az ős állapotban volt.

Nincs kétség, a tudomány nem lehet szülője a morálnak. Ennek természetes anyja csakis a vallás lehet. Mert az abszolút morál érvényesítése, ez a tiszta vallás lényege, magva. Igaz, hogy sokszorosan be van burkolva mindenféle külsőségekbe ezen mag, de az éles szem áthatja a külső héjat és belát a vallás mélyébe. Mózes nem a külsőségekre fektette a fősúlyt, hanem a hit lényegére. Midőn leirta volt összes törvényeit, akkor »felméne ő, Ahron, Nadab és Abiha és a nép 70 véne; ezek, csakis ezek látták istent tisztán, leplezetlenül.« (Móz. II. 24. 10.) A nagy tömeg szereti a külsőségeket, szereti azt, a mi érzékeinek hizeleg. A zsidó vallás nem hizeleg az érzékeknek, azért nem tudott sohasem hódítani. De a zsidó vallás az egyedüli, mely nincsen a jegeczesedés állapotában, hanem mint maga az anyatermészet, folytonos fejlődésnek van alávetve. A zsidó vallás képes is leend a kompromisszumot létre hozni közte és a világi tudományok közt. Maga számára egyedül az abszolút, a leplezetlen morált fogja uradal-

mul követelni, a szabad kutatást pedig átengedi a világi tudományoknak. Messiási idő lesz az, melyben béke uralkodik, nemcsak az anyag, hanem a szellem világában is. Tudjuk, hogy sok ezer évnek kell elmulnia, míg ezen boldog korszak eljövend. De mily parányi az örökkévalóság végtelenségében egy pár ezer év!

És mivel ezen reményt tápláljuk: szenvedünk, türeink. A gondviselés minket választott ezen eszmék vértanujául. Türtük az üldözést, türtük a csábítást is, mely sokszor öntudatlanul mélyebb sebeket ejt, mint amaz. Példa rá Delitzsch. Ha az Eisenmengerek és Rohlingok Krisztus keresztre feszítését nekünk is felróvják bűnül, még vállat sem vonunk miatta; de mit szólunk hozzá, ha még D. is — igaz nem rosszakaratulag — ezen állítólagos bűnt zsidó nemzeti bűnnek nevezi, a melyért már tizen-nyolcz század óta a próféták által nekünk örökségül ígért sz. földről távol tartatunk? Mit feleljünk neki, ha ennek előrebocsátása után minket felszólít, hogy omoljunk a kereszténység karjaiba, aztán meg fog szünni a kétezer éves átok, melynek következtében a sz. föld tőlünk elidegenített? (17. lap.) Ha malitiosusok volnánk, ekképen válaszolnánk: Ha előbb Krisztus hívőivé kell lennünk, hogy ismét a sz. föld birtokába juthassunk, mert szerintetek Krisztus hívői az isten kiválasztott népe, — ám mondjátok meg nekünk, hogy van az, hogy Mohamed és nem Krisztus népe bírja jelenleg a sz. földet!

De nem akarunk gunyt üzni, a mikor a fájdalom érzete szállja meg szívünket ama tapasztalatnál, hogy még Delitzsch sem birt a megdicsőült Cremieux azon tiszta vallásosságához felemelkedni, melylyel egykor felkiáltott: »Ha isten türi a sok vallást, akkor türtétek ti is, oh emberek, azokat!«

Dr. Klein Gyula,

ó-budai főrabbi.

Előfizetési felhívás.

Tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetésük **január végén** lejárt, teljes tisztelettel kérjük, méltóztassanak előfizetéseiket megújítani, hogy a lap szétküldésében fennakadás ne történjék.

Előfizetési feltételek:

egész évre	8 frt — kr.
fél évre	4 frt — kr.
negyed évre	2 frt — kr.

Papok, tanítók és községi hivatalnokoknak	
egész évre	7 frt — kr.
fél évre	3 frt 50 kr.
negyed évre	1 frt 75 kr.

Az „Egyenlőség“

szerkesztősége és kiadóhivatala

Budapest, Váci-körút 23. sz.

Naptár.

Vasárnap (1889 február hó 3.) I. adar hó (30 napos) 2., hétfő 3., kedd 4., szerda 5., csütörtök (sóvím-tat utolsó bójtnapja) 6., péntek 7., szombat 8. napja. Heti-szúdra: *T'cavéh.*

Hazai hírek.

— Nagyszámu zsidó hitközségek részéről tudósításokat vettünk, melyek mély gyászról tesznek tanubizonyosságot és melyek arról értesítenek, hogy a legközelebbi napokban a drága nagy halotttért méltó gyász-isteniszteletet fognak tartani. Minthogy gyász-isteniszteletet — követve a szív sugallatát és az uralkodó iránt táplált alattvalói hódolat, tisztelet és szeretet szent kötelességét — minden e hazában fennálló zsidó hitközség fog tartani, az egyes községeket most meg nem nevezzük, de regisztrálni fogjuk neveiket, míhelyt a megtartott gyász-istenisztelet hírért vesszük.

— A pesti zsidó nagyhitközség gyászt öltött. Templomairól, s összes nyilvános intézeteiről fekete lobogók lengenek. (Gyászlobogót tüzött ki az országos rabbiképző-intézet is.) Az összes f lekezeti iskolák a temetés utánig zárva maradnak. A gyász-istenisztelet napját vasárnapi ülésében fogja meghatározni a hitközség előljárósága.

— A főváros a trónörökös temetésére öt tagu küldöttséget meneszt Ráth Károly főpolgármester vezetése alatt. E küldöttség egyik tagjául *Schweiger Márton*, az országos iroda nagyérdemü elnökét, a pesti hitközség egyik előljáróját is megválasztották.

— Jótékony hagyatéka *Steinfeld Ignác*z, Debreczennek eme köztisztviselőben álló polgára, kinek haláláról már megemlékeztünk, végrendeletében 10.000 frtot hagyott jótékony célokra. Ebből 2000 frtot a debreczeni reform. kollégiumnak szánt, hogy annak kamata évenként a főgymnasium legjobb tanulójának adassék ki, valláskülönbőség nélkül. 2000 frtot hagyott a magyar hírlapírók nyugdíj-intézete javára, 2000 frtot egy Debreczenben építendő izr. templom alapja javára. 1000 frtot a debreczeni jótékony nögyletnek, 1000 frtot az árvaháznak s 1000 frtot a polgármesternek adott át, hogy az különböző célokra osztassék fel.

— Elismerés *Mahler Gusztávnak*. Hitsorsosunkat, *Mahler Gusztáv*, operai igazgatót »A Rajna kincse« és »A Walkü« első előadása alkalmából ugy a sajtó, mint a közönség páratlan, zajos ovációkban résztvet e. A kitüntetés betetőzéseül *Beniczky Ferencz*, az operaház vezetésével megbízott kormánybiztos, az ünnepelthez a következő meleghangu levelet intézte:

»Nagyságos igazgató ur! Különös öröömre szolgál, hogy »A Rajna kincse« és »A Walkü« kitünően sikerült első előadása alkalmából nagyságodnak elismerésemet és őszinte köszönetemet nyilváníthatom e két óriási műnek aránvlag rövid idő alatt mind zene- és

énekművészeti, mind szcenikai tekintetben oly tökéletes színrehozataláért, a milyen bármely színpadnak becsületére válnék. »A Rajna kincse« és »A Walkü« előadásával nagyságod művészi programjának két pontját fényesen beváltotta, mert egyrészt bebizonyította, hogy vaszorgalommal mit lehet elérni, más észt megmutatta azt is, hogy az annyiszor és oly méltánytalanul kicsinyelt hazai erőkkel a művészet legnehezebb feladata is megoldható; megmutatta, hogy a jelenkor legnagyobb műalkotásai idegen erők hozzájárulása nélkül, tisztán magyar nyelven is színrehozhatók. Ez a körülmény bizonyára minden hazafit őszinte örömmel és meglelégedéssel tölt el. E szép sikert nagyságod zsenialitásán, önfeláldozó munkásságán és ernyedetlen buzgalmán, valamint a rendező ur szakavatott és odaadó működésén kívül mindama művészek közreműködésének köszönhetjük, a kik e művek magasztos szépségei iránt lelkesülve nagyságod törekvéseit megvalósítani segítettek. Mert a rendezés a tökéletesség fokán állott, minden énekes ugy ének, mint játék tekintetében a feladat színvonalának magaslatán volt, a zenekar pedig valóban elsőrangú mesteri alkotást végzett. — Midőn azért nagyságod működése iránt ismételen elismerésemet fejezem ki s az elért eredmény fölött öröömöt nyilvánítom, kérem nagyságodat, hogy közölje elismerésemet és köszönetemet a rendező urral, a magánszereplő művészekkel, a zenekarral s az összes közreműködő személyzettel — az utolsó munkást sem véve ki, — azon kitartó szorgalomért és lelkes odaadásért, melylyel a fényes sikert kivívták. Fogadjja nagyságod kiváló tiszteletem nyilvánítását. Budapest, 1889. január 28-án *Beniczky* s. k. kormánybiztos.«

Mi a magunk részéről csak őszinte öröömünket fejezhetjük ki, hogy ily, művészi és hazafias szempontokból egyaránt jelentékeny sikerért való kitüntetés egy hitsorsosunknak jut osztályrészül. Vajha minél több ily erkölcsi diadalt szerezne az ünnepelt a magyar zsidóságnak!

— Érdekes kultuszminiszteri határozat. Mint *egri* levelezőnk közli velünk, az alábbi kultuszminiszteri határozatban érintett kérdés tisztázása, és a jövőben kövendő gyakorlat megállapítása végett a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz fordulván, attól a következő választ nyerte:

48781/1888. szám. Vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter. Az egrí orthodox izraelita kerületi anyakönyvvezető beadványát, melyben utasítást kér az iránt, hogy a kihirdetési bizonyítványok kiadása alkalmával visszatartsa-e a jegyes felek születési bizonyítványait, a megye alispánjának f. évi november hó 23-án 14220. sz. a. kelt jelentése mellől azzal küldöm vissza a megye közönségének további megfelelő intézkedés végett, hogy a fennálló szabályok nem kívánják meg, hogy az anyakönyvi hivatal a kihirdetési bizonyítvány kiadása alkalmával az érintettek születési bizonylatát visszatartsa, hanem csak az eskető rabbit tiltják el attól, hogy a jegyes feleket szabályszerű anyakönyvi kivonat nélkül összeadja. Budapest, 1888. évi december 7-én. A miniszter meghagyásából: *Gömöry Oszkár* s. k., miniszteri tanácsos.

— **Hirsch S. Ráfael emlékezete hazánkban.** Pápáról vesszük a következő érdekes tudósítást: Sokáig emlékezetes, megható gyászünnepély folyt le január hó 24-én zsinagógánk falai között. Az orthodox zsidóság keddült oszlopa: Hirsch Sámson Ráfael emlékére tartott a boldogultnak veje, dr. *Breuer* Salamon, pápai rabbi, szivreható, tartalom és forma tekintetében egyaránt kitűnő gyászbeszédet. Az ország legjelesebb hitszónokai közé tartozó rabbi mindenekelőtt behatóan ismertette az elhunytak változatos életét és hervadhatlan érdemeit, majd a zokogástól meg-megszakasztott hangon ecsetelte azt a pótolhatatlan veszteséget, mely a boldogult halálával az egész zsidóságot érte. A gyászünnepélyen jelenvolt közönség mélyen megilletődve, könnyes szemekkel osztozott a szónok mély fájdalmában, ki beszédét a nagy halott példányképül való odaállításával fejezte be. (H.)

— **A pápai „Poel-Zedek“** egyesület mult évi működéséről a következő adatokat közlik velünk: Az összes bevétel 1420 frt 24 krt tett ki, melylyel szemben mintegy 800 frtnyi kiadás áll. Ez összegnek legnagyobb része betegápolási költségekre fordított. Az egyesület vagyona ez idő szerint 1688 frt 70 krra rug. Az egyesület legbuzgóbb pártfogói: *Dr. Breuer* főrabbi, *Deutsch D.*, *Eisler A.*, *Haasz A.*, *Krausz M.*, *Löwenstein A.*, *Mádai S.*, *Néger Á.*, *Pfeiffer M.*, *Singer M.*, *Techet A.*, *Weltner M.* stb.

— **Jótekonyczélú előadást** rendezett *Baján* január hó 26-án az ottani izr. nőegylet, fáradhatlan elnöke: *Weidinger* Salamonné buzgólkodása folytán. A kitűnően sikerült előadás a jótekonyczélú javára mintegy 400 forintot jövedelmezett.

— **A losonczyi és losoncz-tugári izr. status-quo hitközség** előjárósága páratlan szorgalommal összeállított jelentést adott ki a hitközség mult évi történetéről. A *Popper* Mór hitközségi alelnök tollából folyó elnöki jelentés örömmel konstatálja a hitközségi életnek az utolsó öt év alatt bekövetkezett föllendülését, mely első sorban a nemrég távozott hitközségi elnök *Szommer* Náthán páratlan ügybuzgalmának köszönhető. Az áldásosan működő jótekonycsági osztály pénzforgalma meghaladta a 2000 frtot, melyből kizárólag emberbaráti czélokra 1978 frt 97 kr. fordított.

— **Elnökválasztás.** Debreczenből írják lapunknak: A debreczeni izr. hitközségnek f. é. január 31-én tartott tisztújító közgyűlésén *dr. Scheer Benő*, köz- és váltó ügyvéd, a hitközség elnökévé nagy lelkesedéssel újból megválasztott.

— **Tisztújítás.** A *stomfai* izr. hitközség tisztújítása a következő eredménnyel ment végbe. Elnök lett: *Quastler* Albert; pénztáros: *Geiringer* Miksa; ellenőr: *Bisz* Salamon. Választmányi tagokká lettek: *Löbl* Miksa, *Süss* Sámuel, *Mittler* Manó és *Schröfl* Miksa.

— **Uj hetilap.** Lapunk kedvelt munkatársa, *Viola* Miksa, kinek tollából lapunk legutoljára az „Előkelően“ című köztetszésben részesült beszélyt közölte, „Sonntag-Abendblatt“ cím alatt szabadelyü politikai hetilapot in-

ditott meg. Az életrevaló vállalkozáshoz sok szerencsét kívánunk!

— **A nagyszülők vallása mint akadály az anyagi jogainak gyakorlásában.** Ez is olyan csodabogar-féle. N. és N.-né egymástól tartósan különválva élnek. Az anya a házasságból született és az apánál levő 5 éves gyermekének kiadása iránt az 1877: XX. t.-cz. 13. §-ának 5-ik bekezdése alapján az árvaszékhez folyamodik. A miskolczyi árvaszék mint illetékes gyámhatóság azonban az anyát kérelmével elutasította, mert N.-né sz. R. szülőivel (ezek bpesti lakosok), kik köztudomás szerint izraelita vallásúak, közös háztartásban élvén, ezen folytonos együtt-tartózkodás és huzamosabb együttélés a kk. jövőjére és vallás-erkölcsi nevelésére a jelen 5 éves életkorban, midőn a gyermekész minden iránt a legfogékonyabb, csak hátrányos lehetne. (Ügyvédek Lapja.)

— **Antiszemita rugaszkodások.** Egy pár fiatal gavallér, a fővárosi «jeunesse dorée» ismert alakjai, egy a minap megtartott bál alkalmával kinos jelenetet rögtönöztek a táncsterem sikos parkettjén. V. O. és öcsöce V. M. ugyanis *Hirschmann* Lajos, tartalékos huszárhadnagyval valami csekélységen összezőrdülve, odáig ragadtatták magukat, hogy ez utóbbinak vallására való czélzásokat bangoztattak, épen nem szalonképes epithetonok kíséretében. A szóváltás vége kardpárbaj lett, melynél a zsidó fiatal ember súlyosan megsebezte ellenfeleit, kiknek egyike alkalmassint egész életére megfogja sanyleni az elhamarkodott kifejezés következményeit.

— **Zsidó tudós felolvasása Konstantinápolyban.** Konstantinápolyból írják, hogy az évek óta ott tartózkodó dr. *Kunos* Ignác, hazánkfia, a minap érdekes felolvasást tartott a török népköltészetéről. A jeles orientalisztát a perai előkelők egyesülete szolította fel, hogy klubbjában felolvasást tartson, és e megtisztelő felszólítás következménye volt a sikerült felolvasás, melynek bevégeztével a nagyszámu és válogatott közönség a fiatal magyar tudóst lelkes éljenzésben részesítette. A klubb elnöke ékes szavakkal mondott köszönetet az estélyen megjeleneknek szerzett kiváló élvezetért, és azon reményének adott kifejezést, hogy dr. Kunos, kit nemrég maga a paradisah is kitüntetett török nyelvbéli jártasságáért, nem sokára ismét szerencsételteti az egyesület felolvasásával.

— **Mystifikatio.** A bajai zsidó hitközség előjárósága arról értesíti lapunkat, hogy az »Egyenlőség« mult évi 50 számában foglalt ama hír, mintha *Fischer* M. L. bajai gazdag tőzsér arra vállalkozott volna, hogy a bajai zsidó hitközség roskadozó iskolaépülete helyére saját költségén új iskolaépületet fog állítani, minden alapot nélkülöz és hogy lapunk eme hirt illetőleg mystifikationnak lett az áldozata.

— **Zs. M. K. E.** A Zsidó-Magyar Közművelődési Egyesület előkészítő bizottsága f. hó 4-én, hétfőn este 6 órakor a Páris kávéház külön termében ülést tart, melyre a bizottság tisztelt tagjai ezennel meghivatnak.

Külföldi hírek.

— Az Eichler-Blum párbaj az esküdtszék előtt.

Ami szerencsétlen párbajnak, mely Blum Otto, berlini orvosnövendék vértanui halálával végződött, törvényszéki utójátéka január hó 27-én folyt le Berlinben a II. országos törvényszék esküdtszéki tárgyalási termében. A rendkívüli érdeklődés mely e tárgyalás iránt a legszélesebb körben nyilvánult, visszatükröződött abban az óriási tolongásban, mely a tárgyaló teremben és a törvényszéki palota körül minden talpalatnyi teret elfoglalni igyekezett. A tárgyalás folyamán első sorban a vádlottat hallgatták ki, aki a hozzátüntetett kérdésekre részletesen előadta a párbajnak lapunkban már bőven ismertetett előzményeit és lefolyását. A vádlott, bár *bűnösnek* vallotta magát, előadása folyamán szemmel láthatólag igyekezett csoportosítani mindazon körülményeket, melyek csak némi részben is mentségére szolgálhatnak. Ismételve kiemelte, hogy ellenfele az együletet, melynek ő választmányi tagja, s a mely különben „nem kizárólag” antiszemita czélokot követ, oly mélyen megsértette, hogy „*erkölcsi kötelessége*” volt elégtételt kérni. Ugyancsak a sértés súlyos voltával indokolja a párbaj feltételeinek hallatlan szigorú megállapítását. — A kihallgatott tanúk, számszerint 11-en egybehangzólag adták elő a párbaj külső körülményeit, s többen közülök nagy dicsérettel emlékeztek meg az elesett Blumnak úgy diákpályájáról, mint a párbaj alkalmával tanúsított rettenthetlen, bátor magaviseletéről Blum a második eredménytelen golyóváltás után is visszautasította a békéltetési kísérleteket, minthogy azoknak alapfeltételük az volt, hogy az antiszemita együletre vonatkozó kijelentését vonja vissza. Eichler a holtan összeroskadó ellenfelet egy tekintetre sem méltatta, hanem egyik segédét a hely színén hagyva, távozott. — Az államügyész rövid vádbeszéde után a védő plaidoyer-je következett, melynek azon kitétele élénk visszatetszést keltett, hogy «Blum csak konokságát fizette meg életével.» — Az esküdtek rövid tanácskozás után *bűnösnek* mondták a vádlottat és az államügyész indítványára a törvényszék az esküdtek verdiktje alapján *két évi várfogságra* ítélte. — Az egyetem fegyelmi tanácsa két nappal utóbb szintén meghozta határozatát, melyhez képest Eichler és egyik segédje, *Sänger*, «consilium abeundi»-t kaptak, azaz a berlini egyetemről kitiltattak.

— **Rabinowitsch Hirsch**, orosz író és tudós, Szent-Pétervár város diszpolgára, mint onnan jelentik, 57 éves korában elhunyt. Halála roppant veszteség az orosz zsidókra nézve. Szerkesztője volt a mult évben, betegsége miatt megszűnt «Ruszký Jewrei» és «Jewreiszkoje Obosrenie» zsidó lapoknak. Az orosz zsidóság érdekében fáradhatlan buzgalmat fejtett ki. Hatalmas négykötetes munkát írt, melyben a természettudományokat adta elő héber nyelven oly szakavatottsággal és tudományossággal, hogy a tudósok, köztük Bernstein nagy elismeréssel szólottak róla. Az antiszemitizmus ellen nagy határozottsággal harcolt, s ez okból írta meg, már beteg, a «Statistikai tanulmányok» című hatalmas munkáját. Betegsége alatt az orosz közoktatásügyi miniszter *Deljanoff* is többször felkereste, s egyik levelében ezeket írta neki 1888. decz. 24-én: Na-

gyon leverőleg hatott rám az ön betegeskedése. A szent próféták emlékezzenek meg önről az Ur színe előtt, hogy visszanyerje egészségét az emberiség javára.» Erdemei elismerésül az orosz főváros diszpolgárává választotta. Temetése nagy pompával ment végbe. Ott volt az egész szent-pétervári zsidóság, továbbá számos más vallásu notabilitás is. Sirja fölött *Günzburg* D. báró, *Larje* és *Läbschütz* hírlapíró tartottak emelkedett szellemű gyászbeszédet. *Deljanoff* miniszter személyesen fejezte ki részvétét a gyászoló család előtt, mely gyászban őszintén osztozik az egész orosz zsidóság.

— **Demokraták és antiszemiták.** A „demokrata egyesület” *Kreuzig* képviselő elnöklete alatt Bécsben gyűlést tartott, melyben végkép elszakadtak az antiszemitáktól. *Kreuzig* kijelenté, hogy mint demokrata lett öreg, demokrata akar maradni és nem fog sohasem, mint antiszemita föllépni. A „Vaterland” cz. antiszemita lap ellen hevesen kikelt s kijelenté, hogy el van készülve annak támadásaira, de egy városatyai állás miatt sohasem fog antiszemitévá válni. Hasonló értelemben, zajos helyeslések között szólott *Kronawetter* dr. képviselő, ki az antiszemitizmust a nép erkölcsi elvadulásának nevezte. Ugyanezen álláspontot fejtette ki *Riesz* képviselő és *Lustig* városi tanácsos.

— **Egy antiszemita szerkesztő elfogatása.** *Seidl* József a „Sonntagsruhe” és „Wiener illustrirte Gewerbe-Zeitung” című antiszemita lapok szerkesztőjét Münchenben sikkasztás miatt letartóztatták. *Seidl* egy keresztény iparszövetkezetet alapított, ennek részére 2300 frtot szedett be s azt elsikkasztotta.

— **Kitüntetés.** Ő felsége a belga király hitsorsosunkat, *Morgenstern* Sámuel brünni szeszgyárost a brüsszeli 1883. évi világkiállításon bírálói minőségében szerzett érdemeiért a Lipót-rend lovagkeresztjével tüntette ki.

— **A párisi főrabbi választására** egy 24 tagu kollegiumot küldöttek ki, melyben *See* tábornok és *Rothschild* Alfonz báró nevei olvashatók. Ez utóbbi már kétszer választott főrabbit: Izidort (1866-ban) és Ullmant (1853-ban).

— **Drumont és a német antiszemiták.** Az antiszemitizmus Franciaországi vezérapostola, *Drumont*, föllépését annak idején hangos örömjazzal kísérték a német antiszemiták és lelkes üdvözléseket küldtek a francia „elvtárs-”hoz. Annál kevesebb örömük telhetik most a kétes jellemű elvbarátban, ki elég háladatlan, hogy most, *Boulanger* és a revanche-eszme szolgálatában, a germán népfaj tüzzel-vassal való kiirtásának szükségét hirdesse. Hogy egyébiránt ezen sem igen fognak okulni, arról kezeskedik a német antiszemiták hirhedt — ostobasága.

— **Salamon Saul**, az ismert zsidó macedón, mint Livornóból jelentik, hosszas betegeskedés után elhunyt. Az olasz zsidók anyagi és erkölcsi emelésében rendkívül sokat és buzgalommal fáradozott. Családjának 50 millió lirát hagyott hátra. Végrendeletében a livornoi zsidó hitközségről fényesen emlékezett meg, s azonkívül több jótékony czélra 50.000 lirát hagyott.

— **Uj zsidó szenátor.** Umberto olasz király ő felsége a múlt héten ötven új szenátort nevezett ki, s ezek között hitsorsosunkat, *Ascolit*, Olaszország legjelesebb orientalistáját.

— **Algirből** jelentik, hogy ott a sáskák roppant pusztításokat visznek véghez. A nyomor e miatt óriási. A gyűjtéseket megindították, de csekély eredménnyel.

— **Lord Dufferin és az indiai zsidók.** A hírneves angol államférfi és indiai alkirály, *Lord Dufferin*, ki alkirályságának ideje alatt a legmelegebb rokonszenvet tanúsította az indiai zsidók iránt, a múlt év végén távozott Indiából, hogy az olasz nagykövetségi állást foglalja el. Távozása előtt még egyszer jelét adta hitsorsosaink iránt táplált nagybecsülésének, a *kalkuttai* zsidó hitközség egyik kiváló tagját, *Esra* József Éhást kalkuttai sheriffé (főbíró) nevezvén ki. E rendkívül magas és megtisztelő állást az utóbbinak atyja is több éven át tölté be, s akkoriban az angol hírlapok magasztalólag emlegették, hogy hivataloskodásának egyik évében megtörtént az a rendkívül ritka eset, hogy egyetlen gonosztevő sem került bítóra. Az új sheriff buzgó vallásos zsidó és szorgalmasan látogatja a templomot.

— **Kalifornia, San Diego** nevű kikötő városából jelentik, hogy ott tekintélyes zsidó hitközség van szervekedőben és a zsinagóga építésére nyilvános aláírás útján máris 2000 dollár gyűlt össze. Időközben a methodisták szivességéből ezeknek *Freuder* rabbi vezetése alatt, aki német-kereszturi származásu hazánkfia. A zsidók és keresztények közötti viszony a lehető legszívélyesebb, elannyira, hogy az utóbbiak közül számosan szoktak részt venni a zsidó isteni tiszteleten.

— **Állami fizetést huzó néptanítók.** A múlt év június hó 14-én szentesített új porosz népiskolai törvény életbelépte óta a nyilvános elemi iskolákban működő tanítók állami javadalmazásban is részesülnek. E törvény jótékonyosságát leginkább a *casseli* kerületi nyilvános zsidó népiskolák áldják, melyek, számszerint mintegy 100, kellő anyagi eszközök hiányában mindeddig alig voltak képesek feladatuknak megfelelni, most pedig, midőn a tanítók fizetése felerészben az államot terheli, felszerelésre jóval többet áldozhatnak.

— **Rohling tanár idézési módja** tudvalevőleg nem a legjobb hirben áll. A jeles professzor e téren szerzett babérait nemrég ujakkal gyarapította »*A felekezeti iskola*« című röpiratának kiadása által. Az említett munka egyik fejezetében ugyanis egy felköszöntőről emlékezik meg, melyet pár év előtt dr. *Mach*, a prágai német egyetem rektori székére lépte alkalmával mondott. Rohling ezt a »minden prágai előtt feledhetlen« beszédet a szó szoros értelmében meghamisítja, idézvén azt a következőleg: »Az önök bizalmából eme diszes állásra jutva, felhivom önöket, üritsünk poharat felséges császárunknak, a tudomány fölkent pártfogójának egészségére; a tudományok terén kifejtett munkásságunk pedig feleljen meg mindig ő felsége nemes intenczióinak, melyek előtt oly dicső példányképek lebegnek, mint Voltaire és II. Frigyes.« Az idézet Rohling megjegyzése szerint a »Bohemia« című

prágai lapból van átvéve, azonban a nevezett hírlap konstatálja, hogy Rohling ur azt a »feledhetlen« bezedet, melynek elhangzásakor ő is jelen volt, ugyancsak alaposan elfeledte. Mert a beszéd, melynek éle épen az antiszemiták ellen irányult, így hangzott: »Ha ma 100 év után, II. Frigyes, Voltaire és II. József feltámadnának, vajjon mit szólnának a világhoz? Mit szólna ez a csodálatos triasz, melynek tagjai annyira elűntek egymástól, hogy egy lélekzetvétele alig nevezhetők, s mégis mindannyian megegyeztek abban, hogy mindegyik úgy volt meggyőződve, hogy az embernek mindenekelőtt embernek kell lennie, s csak azután lehet német vagy francia, keresztény vagy zsidó.« A szónok azután rámutatott a megújult zsidóellenes agitációk szomorú jelenségeire s ő felségére, mint olyan emelkedett szellemű uralkodóra ürité poharát, aki remélhetőleg véget fog vetni e méltatlan üzemeknek.

SZEFFORISZ és RÓMA.

Történeli regény a negyedik századból.

Két részben.

34.

Írta: **Dr. Philippson Lajos.**

— Első rész. —

S z e f f o r i s z.

S valóban így volt. Józsefet fölötté nyugtalanította, hogy sok ember megfordul a torony közelében, s néhány meghitt ember segítségével egy mellékudvarnak egyik félreeső tornyába vitte Mirjamot.

Patrikát kétségbeesés környékezte, — de mit volt mást tenni, mint hogy visszaforduljanak. A kastélyban való további előhatolás ép oly veszedelmes, mint hiábavaló lett volna. Ismét leszállottak hát a mélységbe, az ács gondosan helyére illesztette a deszkát s a gerenda kifürészelt darabjait, és megerősítette.

— Amnon, — szólott visszamenet Patrika — úgy látszik, hogy csak véres küzdelem árán juthatunk Mirjamhoz. De a harc órájának mihamar el kell következnie!

*

A Patrika házában végbement rablótámadás, valamint a patriarcha halálának híre csakhamar elterjedt az egész országban és városról-városra, faluról-falura mind hangosabbá, mind irtózatosabbá lett. Galiláa lakosait nemcsak a köztiszteletben állt főpap sorsa iránt való részvét rendítette meg, — noha e miatt is mély és általános volt a gyász, — hanem az a meggyőződés is, hogy a hol magok a kormány eszközei követnek el ily büntényeket, a jogvédelemről szó sem lehet, s a legdrágább és legszentebb javakkal valóságos játékot üznek. Ki lehetett most már nyugodt, ha ilyesmit a legkifogástalabb, legtisztéletreméltóbb aggastyánnal, népének feje és legjelesebbjével elkövethettek? Ehhez járult még az óriási adóteher, mely a kis Galiláa csekély számú lakosságára nézve, amely a háboru tetemes költségeit ugyszólván egymaga tartozott fizetni, elvi-

selhetlenné vált. Szefforisz teljesen ki volt fosztva; alig néhány polgár adhatott még valamit; a végrehajtások és elkobzások napi renden voltak, s az emberek bár zugolódtak és panaszkodtak, de ellen nem szegültek. Azonban most már Galiláa minden városára kiterjesztették ezt az eljárást. A perzsa zsidók követői bejárták az országot és Patrika küldöttei kíséretében mindenütt szították az elkeseredés tüzet; és mindenütt gyökeret vert az elhatározás, a gyűlölt római igát. Ehhez járult még kedvező egy hír, mely megvalósulása esetén a fölkelés kedvező eredményének záloga volt. Azt mondták, t. i., hogy Ursicinus az ellenség közeledtére elhagyta Amida várát, de egy perzsa portyázó csapat foglyul ejtette. Ha ez igaz, akkor a rómaiaknak nem volt több tapasztalt és bátor hadvezérük, mert a gyöngye, elaggott Sabinianus csak veszedelemben dönthette őket. Ennélfogva mindenfelől hírnökök siettek Szefforiszba, azzal az utasítással, hogy ez adja a jelt a fölkelésre, hatalmas máglyatűz képében, mely aztán minden magaslaton szintén felgyújtandó és így a hír az egész országban gyorsan elterjesztendő. Ezután az egyes helyeken levő kis római helyőrségeket akarták megtámadni és felkoncolni.

Szefforisz lakosainak magatartása a rómaiakat csakugyan félrevezette és nyugalomra ringatta. Határtalan dőlyfűkben tulságos megvetőleg bántak a zsidó lakossággal és sokkal kevésbé féltek a fegyvertelen és bátoratlan tömegetől, sem hogy néhány fenyegetőzdő megjegyzésre ügyeltek volna. E mellett vallási fanatizmusukat a hitehagyott József mindinkább szította: azt hitték, hogy isten szolgálatában járnak el s annál inkább állanak annak közvetlen oltalma alatt. Kérdés vajjon József is olyan bizton érezte-e magát? De ha ez nem történt volna is, volt hitsorsosai fellázadásának veszélye vissza nem riasztotta volna, sőt talán maga is azt tervezte, hogy lázadásra kényszeríti őket, hogy a tüzvész, melyet halálnemül szánt nekik, annál rohamosabban és iszonyubban dühöngjön.

Ennélfogva kevéssel azután, a mint Mirjamot elragadta és a patriarcha halálát előidézte, összegyűjté a kastélyban levő katonákat és lelkesítő beszédet intézett hozzájuk. Majd így szólt: „Ugyan mily képet nyújt ez az ország, amelyben a világ megváltója született és élt, amelyben első csodáit véghezvitte és minden talpalatnyi föld isteni lábának nyomát viseli? Nincs egyetlenegy hely sem imádásra és szolgálatára, nincs temploma, nincs kápolnája, sehol sem vallják tanait, sehol sem áldoznak neki. Minden az ő ellenségeinek kezében van. És szolgálói némák, s lomhán ölbeteszik kezüket. Mind gyáván hallgatnak és megtagadják urukat. Urai akartok lenni ennek az országnak, és úgy viselitek magatokat, mint a zsidók szolgálói? Kezetekben fegyver van és azt az ur nyomorult ellenségeinek védelmére használjátok?

(Folyt. köv.)

Pálya-kérdések.

A veszprémi izr. tanító-egyesület következő pálya-kérdéseket tüzi ki:

1. Jelöltessék a magyar zsidók történetéből azon tananyag, mely a népiskolában tárgyalandó. Együttal állapíttassanak meg az ezen tantárgy tanításánál követendő főbb elvek, különösen kimutatandó, vajjon a magyar zsidók története a hazai nemzeti történettel kapcsolatban tanítandó-e? A kifejtett elvek alkalmazása „Mátyás király korának“ módszeres ismertetése által a népiskola V. osztályában, bemutatandó. Pályadíj 2 drb cs. kir. arany.

2. Fejtessék ki, mely módszer alapján és minő terjedelemben taníttassék a magyar tannyelvű zsidó népiskolákban a német nyelv. Pályadíj 1 arany.

A pálya-munkák jeligés levél kíséretében f. évi április 1-ig az egyesület elnökségéhez beküldendők.

Veszprémben, 1889. január 30.

Schwarcz Sámuel,

egyes. titkár.

Baum Fülöp,

egyes. elnök.

1888. évi XXXV. és XXXVI. törvénycikkek

Az állami

ítalmérési jövedékről

és az annak alapján adandó

kártalanításról,

valamint az ezek

végrehajtása iránti utasítás.

Hivatalos kiadás.

Ára **75 kr.**, postai bérmentes küldéssel **85 kr.**

Kapható:

ifj. **NAGEL OTTÓ**

könyvkereskedésében

BUDAPESTEN,

Muzeum-körut a nemzeti színház bérházában.

Pályázat

kórházi gondnok állomására.

A pesti izr. hitközség kórházában a gondnoki állás megüresedvén — egyelőre 3 évi próbaidőre — f. é. márczius hó 1-én ujjalag betöltendő.

Pályázhatnak oly izr. vallásu egyének, kik a 40-ik életévet még el nem érték, a magyar és német nyelvben szó- és írásban, nemkülönbén a gazdasági könyvvitelben jártasak; oly pályázók, kik okmányilag kimutatják, hogy hasonló természetű intézetnél már működtek, előnyben részesülnek.

Ezen állomással 1000 frt évi fizetés, természetbeni lakás, fűtés és világítás van egybekötve. Az alkalmazandó gondnok 500 frtnyi biztosítékot tartozik letenni.

A születési — eddigi működésről szóló bizonyít-

ványokkal és az életleirással felszerelt folyamodványok folyó évi **február hó 15-ig** a pesti izr. hitközség titkári hivatalában (dohány-utca, templom-épület) nyújtandók be.

A pesti izr. hitközség elöljárósága.

Gegründet 1850.

M. S. BOSKOVITZ

Lithografie und Steindruckerei.

Budapest, Dorottya-utca 9. szám.

Empfiehl sich zur Anfertigung von allen **Arten Drucksorten**: Visit-, sowie Verlobungs-, Trauungs- und Einladungs-Karten, authogr. Arbeiten für Studierende und Architekten, alle Arten chem. Abzüge, ferner Briefpapiere und Couverte mit Firmadruck, Rechnungen, Memoranden, Wechsel und alle in die-es Fach schlagende Arbeiten. Für prompte und reine Ausführung zu den möglichst billigsten Preisen, bürgt der gute Name der Anstalt.

Kohn Arnold
gazdag sirkóraktárát
(Váczikörut 14, szemben az Andrássyut torkolatával.)
ajánlja mindazok figyelmébe, kiknek a sirkőállítás szomorú kötelességét kell teljesíteniök.
Szép és pontos kivitelért és lehetőleg olcsó megszámitásért kezekedik a czég jó hírneve.
= Szombaton és ünneppapon zárva. =

A legjobb és legolcsóbb sorsjegyek a

JÓ-SZÍV sorsjegyek.

Évenként 3 huzás.

Legközelebbi főnyeremény **30,000**, továbbá **20,000, 18,000, 15,000** frt stb.
és számos jelentékeny melléknyeremény.

Minden sorsjegynek nyernie kell.

Legközelebbi huzás már február hó 15-én.

Eredeti sorsjegyek szorosán a napi árfolyamon számíttatnak és

részletfizetésekre:

10	drbot	36	havi	1	frt	55	kros	részletre
20	„	36	„	3	„	10	„	„
25	„	36	„	3	„	87	„	„
30	„	36	„	4	„	65	„	„

Két részlet lefizetése után kiadjuk a részletivet, mely a sorsjegyek sorozatait és számaikat tartalmazza és a vevő már a legközelebbi huzáson, február 15-én az összes nyereményekre egyedül játszik. **Teljes utánvétellel nem küldetik semmi.** Fenti feltételek mellett a sorsjegyek következő **bank- és váltó-üzleteknél Budapestben** kaphatók:

A „MERCUR“ kiadókivatalának bank- és váltó-üzlete

Fővárosi váltóüzlet-társaság

ADLER és TÁRSA

V-ik ker. fürdő-utca 1. sz.

Betéti-társaság

DIRNFELD TESTVÉREK

V., fürdő-utca 4.

FUCHS H. váltóháza

V., Dorottya-utca 9.

POLITZER S. V-ik kerület, Dorottya-utca 12. szám.

Bank- és váltó-üzlet

BEIFELD JÓZSEF

VII., Károly körut 1.

Bank- és váltó-üzlet

ERNYEI A. H. V. ker. Dorottya-utca 5.

Bank- és váltó üzlet

KORITZ ANTAL és TÁRSA

V., József-tér 4. szám